

דף שבועי

בס"ד

פרשת נח, תשפ"ו, מספר 1640

"דרכי נועם" בלשון התורה

אבינדב אבוקרט

ז:יב), ורק כשזה לא הצליח, והעולם לא חזר בתשובה נאמר: "וַיְהִי הַמַּבּוּל" (שם:ז). גם אז, העונש התחיל בבעלי החיים ורק לבסוף פגע באדם: "כָּל בְּשַׂר הָרַמַּשׁ עַל הָאָרֶץ בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבַחַיָּה וּבְכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ וְכָל הָאָדָם" (שם:כא). כל זה מתוך הרצון הא-לוהי להשאיר אפשרות לאדם לחזור בתשובה, ולפגוע בו רק בסוף התהליך: "כי כשם שהיה אדם אחרון בבריאתו של עולם כך היה אחרון בחורבנו" (רבנו בחיי על בר' ז:יא).

כך גם בדיני הנגעים והצרעת. חכמים מלמדים אותנו שהסדר הכרונולוגי שלפיו באים נגעי הצרעת הוא בביתו של האדם, בבגדיו, ורק לבסוף בגופו עצמו. הסדר הזה נובע גם הוא מתוך הרצון לאפשר לאדם בכל רגע לחזור בתשובה, ולהפסיק את תהליך הייסורים. אבל מעניין לראות כי בפרשיות התורה הסדר הפוך לחלוטין ממה שהיה בפועל: תחילה נגעי הגוף: "אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ" (וי' יג:ב), אחרים נגעי הבגדים: "וְהַבְּגָד כִּי יִהְיֶה בוֹ נִגַע צָרְעַת" (שם:מז), ורק בסיום, נגעי הבתים: "וַיִּנְתְּנִי נִגַע צָרְעַת בְּבַיִת אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם" (שם יד:לד). הנימוק לכך הוא, הרצון לתאר תהליך הולך ופוחת ולא מחמיר ומחריף:

לפי שהתורה כל דְרָכֶיהָ דְרָכֵי נְעָם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם, וכדי שלא יהא הסדור מסודר בפורענות הולך וגדל, וכמו שהיה העניין, אלא הולך ומתמעט (רבנו בחיי על וי' יד:נד-נו).

התורה נוקטת בשיטה הזו במקומות נוספים, ודומה שזהו כלל עריכה חשוב שמכריע את הכף במקומות שאנו מתלבטים בהם אם "יש מוקדם ומאוחר

בפרשתנו מתואר אחד העונשים הגדולים ביותר שהנחית הקב"ה על העולם. רבנו בחיי בן אשר אבן חלואה (סרגוסה בצפון-מזרח ספרד, 1255-1340) בוחן את לשון הפסוקים המתארים את המבול, ומפיק מכך כלל חשוב החורז את כל לשון התורה בעניינים רבים נוספים הנוגעים למידת הדין הפועלת בעולם.

בפסוק נאמר: "וַיִּבְקְעוּ כָּל מַעֲיֵנֹת תְּהוֹם רַבָּה וְאָרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ" (בר' ז:יא). כלומר, סדר הדברים היה בהתפרצות מי התהום מהאדמה, ולאחר מכן ירידת הגשמים מהשמיים. אך בפועל, בתחילה ירדו הגשמים במבול חזק, ורק לאחר מכן נפתחו המעינות. רבנו בחיי מסביר (שם), שהתורה כתבה את הדברים בסדר הפוך משום ש"לפי שהעניין קללה ופורענות - לא רצה להקדימן". סדר הדברים בתורה אינו כרונולוגי, אלא הדרגתי בהשפעת הקללה; מן הקל אל הכבד. זו משמעות האמירה בקשר לתורה, ש"דְרָכֶיהָ דְרָכֵי נְעָם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם" (מש' ג:ז). לשון התורה והסדר שבו הדברים כתובים בה באים לשקף נעימות ורוח של שלום בעלילה המשתקפת מהם.

כך נוהגת התורה גם בהמשך תיאור התהליך שהוביל למחיית כל הבריאה במבול. תיאור איטי ומדורג שמעיד על הקב"ה "שאינו מביא את הפורענות אלא בקושי ולהכרח גדול". המבול התחיל בגשמים שירדו בנחת: "וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל הָאָרֶץ" (בר'

* הרב אבינדב אבוקרט משמש כרב קהילת "אבני החושן" בגבעת שמואל, ומחבר הספרים: "דיבור המתחיל" ו"אחדים בידך".

התורה מאריכה להזכיר את השמות במקרה של שבח ומצווה אבל מעלימה את השמות כשמדובר בחטא ופורענות:

והנה זה מדרכי התורה שכל דרכיה דרכי נועם ופרסמן אצל המצווה והזכות בחנוכת המזבח, וכאן אצל הפורענות הסתירן (רבנו בחיי על במ' טז:א).

התורה פועלת לפי הכלל הזה גם בפרשיות ההלכתיות, ובוחרת לנסח את הדינים וההלכות בצורה שיש בה כמה שיותר נעימות ודרכי שלום. כגון, בדיני ירושה, התורה עוסקת בבן היורש את אביו ואינה מזכירה את הדין של אב היורש את בנו, למרות שהדינים זהים. הסיבה היא משום שהתורה אינה רוצה להזכיר מקרה שבו – בניגוד לסדר העולם – אב קובר את בנו בחייו ויורש אותו, "מפני שהוא דרך פורענות" (רבנו בחיי על במ' טז:ט).

עקרון העריכה הזו מבאר את סדר הפרשיות, את מהלך הפסוקים ואת בחירת המילים שבהם נקט נותן התורה. אבל אין כאן רק כלל של עריכה ספרותית, אלא מסר חינוכי ומוסר השכל עמוק: "דְרָכֶיךָ דְרָכֵי נֹעֵם וְכָל נְתִיבוֹתֶיךָ שְׁלוֹם" (מש' ג:ז) - שלמה המלך ע"ה הודיענו בפסוק זה כי יסוד התורה ועיקרה שלום, וכן מצינו עיקר בריאתו של עולם שהוא השלום, ... הקדוש ברוך הוא נקרא שלום, ... בחר בישראל יותר משבעים אומות וקראן "שולמית", ... אומה ששלום העולמים דר בתוכה, ונתן להם התורה שכולה שלום, ... כל מצותיה של תורה הן שלום לגוף ולנפש (רבנו בחיי על דב' טז:יח).

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת: <http://www1.biu.ac.il/parasha2> כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל. הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

בתורה". כך למשל, ביחס שבין המשכן לחטא העגל. חטא העגל התרחש ב"ז בתמוז, ועם ישראל הצטווה על המשכן כמה חודשים לאחר מכן; למוחרת יום הכיפורים. אבל התורה בוחרת להקדים את פרשיות "תרומה" ו"תצווה" ואת הציווי על המשכן לפני תיאור חטא העגל בפרשת "כי תשא". לפי שיטתו, רבנו בחיי מבאר (שמ' כה:ו) ש-

התורה שכל "דְרָכֶיךָ דְרָכֵי נֹעֵם וְכָל נְתִיבוֹתֶיךָ שְׁלוֹם" רצתה להקדים ענין מעשה המשכן שהוא הכפרה קודם שיזכיר העוון ההוא, כי כן מדתו של הקדוש ברוך הוא שמקדים רפואה למכה.

רוצה לומר, בחירת העריכה הספרותית במקרא אינה לפי המוקדם והמאוחר במציאות, אלא לפי הערכים שכותב התורה מבקש להנחיל ללומדיה. הקב"ה מתאר את המשכן לפני חטא העגל כדי להראות לנו את החסד הא-לוהי המביא לכך ש"טרם שבא החטא, כבר מוכנת התשובה ממנו" (אורות התשובה ו ב).

באותה הדרך, רבנו בחיי מבאר מדוע התורה אינה כותבת במפורש שהקב"ה הוא שהביא את המבול על העולם. התיאור של המבול הוא בלשון סביל, וללא הרקע לדברים: "וּמִי הַמְּבּוּל הָיוּ עַל הָאָרֶץ" (שם:י). גם כאן הוא מבאר:

כי לא רצה להזכיר ה' יתברך בפורענות, ... אבל התורה אשר כל "דְרָכֶיךָ דְרָכֵי נֹעֵם וְכָל נְתִיבוֹתֶיךָ שְׁלוֹם", כה משפטה שְׁתַּכְנֶה ה' יתברך בעניין הפורענות ולא תזכירנו.

התורה אינה מצמידה את שמו של הקב"ה לפורענות הבאה ממנו, ולכן היא כותבת את האירועים כאילו התרחשו מאליהם. זאת, בניגוד לפסוקים המתארים הצלה של הקב"ה בהארה של מידת הרחמים, שבהם התורה מקפידה להזכיר את שמו של הקב"ה: "וַיֹּאמֶר ה' לְנֹחַ בֹּא אִתָּה וְכָל בְּיֹתֶךָ אֶל הַתֶּבֶה" (שם:א); "וַיִּסְגֹּר ה' בַּעֲדוֹ" (שם:טז); "וַיִּזְכֹּר אֱ-לֹהִים אֶת נַח... וַיַּעֲבֹר אֱ-לֹהִים רוּחַ עַל הָאָרֶץ" (שם:ח:א).

גם כאן, העיקרון אינו שמור לפרשיות המבול ותיבת נח בלבד. לשיטת רבנו בחיי מדובר בכלל של עריכה ספרותית החורז את כל פרשיות התורה. כך למשל, בחטא קורח ועדתו מתים מאתים וחמישים נשיאי העדה, וחז"ל מלמדים אותנו שבתוכם היו גם שנים עשר הנשיאים שהוזכרו בשםם וייחוסם ברשימת מביאי הקורבנות בחנוכת המשכן. גם כאן,

